

ZARYS METODYKI PRACY OBROŃCY I PEŁNOMOCNIKA W SPRAWACH PRZESTĘPSTW I WYKROCZEŃ DROGOWYCH

Kazimierz Pawelec

METODYKI

4. WYDANIE

ZARYS METODYKI PRACY OBROŃCY I PEŁNOMOCNIKA W SPRAWACH PRZESTĘPSTW I WYKROCZEŃ DROGOWYCH

Kazimierz Pawelec

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

METODYKI

4. WYDANIE

Stan prawny na 1 czerwca 2016 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
Joanna Ośka

Łamanie
Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font with a small heart above the 'i'. Below the text is a decorative horizontal line with a wavy, wave-like pattern.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN 978-83-264-8395-0
4. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Od Autora	15
ROZDZIAŁ I. Zagadnienia podstawowe w procesie rozpoznania znamion przestępstw i wykroczeń drogowych	19
1. Uwagi wprowadzające	19
2. Katastrofa w ruchu drogowym	21
2.1. Uwagi ogólne	21
2.2. Ustawowe znamiona	22
2.3. Strona podmiotowa	23
3. Sprowadzenie niebezpieczeństwa katastrofy	25
3.1. Uwagi ogólne	25
3.2. Strona podmiotowa	26
3.3. Skutkowy charakter czynu z art. 174 k.k.	28
4. Wypadek drogowy	30
4.1. Uwagi ogólne	30
4.2. Podmiot przestępstwa	32
4.3. Podmiotowa strona czynu	34
4.4. Przedmiotowa strona czynu	37
4.5. Miejsce wypadku drogowego	38
4.6. Skutek wypadku drogowego	40
4.7. Związek przyczynowy	42
4.8. Tryb ścigania	46
5. Pozostałe przestępstwa drogowe	49
5.1. Uwagi ogólne	49
5.2. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego	50
5.3. Odpowiedzialność z art. 179 k.k.	55
5.4. Odpowiedzialność za występki z art. 180 k.k.	57
5.5. Prowadzenie pojazdu mechanicznego bez uprawnień	59
6. Wykroczenia drogowe	61
6.1. Uwagi ogólne	61
6.2. Wykroczenia o ogólnych dyspozycjach	62
6.3. Pozostałe wykroczenia	69

ROZDZIAŁ II. Podstawowe zasady bezpieczeństwa – zasady sprawności	71
1. Uwagi wprowadzające	71
2. Nieprzewidywalność zachowań i ich ocena	72
3. Zasady sprawności psychomotorycznej	75
3.1. Uwagi ogólne	75
3.2. Stan nietrzeźwości	76
3.3. Stan po użyciu środka odurzającego	78
3.4. Zmęczenie i stan zdrowia	80
4. Zasada sprawności technicznej	82
5. Nakaz pozostania na miejscu wypadku	84
ROZDZIAŁ III. Zasady bezpieczeństwa – bezwzględne nakazy	91
1. Zasada ruchu prawostronnego	91
2. Zasada pierwszeństwa	92
3. Zasada pierwszeństwa na skrzyżowaniu	93
4. Zasada pierwszeństwa przy jeździe na wprost	95
5. Zasada pierwszeństwa między kierującymi i pieszymi	96
6. Pierwszeństwo pojazdu uprzywilejowanego	98
7. System znaków	99
8. Nakaz należytego zabezpieczenia	101
ROZDZIAŁ IV. Zasady bezpieczeństwa – reguły interpretacyjne	103
1. Uwagi wprowadzające	103
2. Zasada ostrożności szczególnej i ograniczonego zaufania	103
3. Zasada prędkości dostosowanej	108
4. Zachowanie wobec pieszych na przejściu	115
5. Zatrzymanie i postój	117
6. Wymijanie, omijanie i wyprzedzanie	119
7. Hamowanie i bezpieczny odstęp	122
8. Używanie świateł	123
9. Przejeżdżanie przez przejazd kolejowy	124
10. Reguły taktyczne	126
11. Zwyczaj	128
ROZDZIAŁ V. Przeprowadzanie dowodów	130
1. Uwagi wprowadzające	130
2. Poszlaka jako dowód	132
3. Dowody elektroniczne	137
4. Dowody naukowe	142
5. Ciężar dowodu	150
ROZDZIAŁ VI. Pozyskiwanie dowodów	154
1. Uwagi wprowadzające	154
2. Dowody przeprowadzane z urzędu	156
3. Dowody wnioskowane przez strony	163
ROZDZIAŁ VII. Proces dowodzenia w sprawach o przestępstwa i wykroczenia drogowe	169
1. Czynności niepowtarzalne na miejscu przestępstwa (wykroczenia) drogowego	169
1.1. Uwagi ogólne	169

1.2. Oględziny miejsca	171
1.3. Oględziny miejsca wypadku drogowego	177
1.4. Oględziny pojazdu i wstępne badanie jego sprawności technicznej	184
1.5. Wstępne badanie sprawności psychomotorycznej kierujących	191
2. Czynnności niepowtarzalne przeprowadzane poza miejscem zdarzenia drogowego ...	192
2.1. Oględziny osób żywych i ich odzieży	193
2.2. Oględziny ciała osoby podejrzewanej	195
2.3. Oględziny pokrzywdzonego i jego odzieży	197
2.4. Oględziny i otwarcie zwłok	200
2.5. Oględziny wewnętrzne zwłok	202
2.6. Okazanie rzeczy i osoby	204
2.7. Eksperyment procesowy	207
2.8. Pobranie krwi i wydzielin organizmu	210
2.9. Badanie stanu technicznego pojazdu, jego zespołów lub części	211
3. Dokumentowanie czynności niepowtarzalnych	214
3.1. Protokolarne dokumentowanie czynności niepowtarzalnych	215
3.2. Szkic sytuacyjny	216
3.3. Dokumentacja wizualna	218
3.4. Rozpytanie uczestników i świadków	220
3.5. Notatka urzędowa i jej procesowe znaczenie	222
4. Eksperckie czynności niepowtarzalne	223
4.1. Uwagi ogólne	223
4.2. Opiniowanie	224
4.3. Kierunki wykorzystania treści informacyjnych uzyskanych podczas czynności niepowtarzalnych	227
4.4. Ekspercka ocena materiału badawczego uzyskanego podczas czynności niepowtarzalnych	230
4.5. Uwagi wstępne do problematyki opiniowania	235
4.6. Uwagi końcowe	237
5. Ujawnienie i ocena czynności niepowtarzalnych	239
6. Postępowanie sprawdzające	242
6.1. Przebieg	242
6.2. Ograniczenie kręgu podejrzanych	243
ROZDZIAŁ VIII. Czynności dowodowe po wszczęciu postępowania karnego	245
1. Wyjaśnienia oskarżonego	245
1.1. Uwagi ogólne	245
1.2. Wyjaśnienia jako środek dowodowy	246
1.3. Odmowa wyjaśnień	247
1.4. Przyznanie się do winy	248
1.5. Fałszywe samooskarżenie	251
1.6. Wyjaśnienia obciążające	253
1.7. Nieprzyznanie się do winy	255
1.8. Zmiana wyjaśnień	256
1.9. Wyjaśnienia pisemne	258
1.10. Ostatnie słowo	259
1.11. Ocena wyjaśnień	261
2. Badania i oględziny	263
2.1. Uwagi ogólne	263

2.2. Obowiązek znoszenia	265
2.3. Dopuszczalność zastosowania przymusu	267
3. Zeznania świadków	268
3.1. Uwagi ogólne	268
3.2. Czynniki zapewniające udział świadka	269
3.3. Procesowe czynniki wpływające na prawdomówność świadka	272
3.3.1. Prawo do odmowy zeznań	272
3.3.2. Częściowa odmowa zeznań	276
3.3.3. Zwolnienie z zeznań	278
3.3.4. Przyrzeczenie	280
3.3.5. Uprzedzenie o odpowiedzialności karnej	280
3.3.6. Pozostałe gwarancje	281
4. Pozycja i rola pokrzywdzonego	283
4.1. Uwagi ogólne	283
4.2. Świadek-pokrzywdzony	286
4.3. Kumulacja ról procesowych	286
4.4. Ocena zeznań świadka-pokrzywdzonego	288
4.5. Oględziny i badania pokrzywdzonego	291
ROZDZIAŁ IX. Dyskwalifikacja dowodu z zeznań lub wyjaśnień	295
1. Uwagi wprowadzające	295
2. Swoboda wypowiedzi	298
3. Zakaz zastępowania zeznań lub wyjaśnień pismami, zapiskami bądź notatkami ...	304
4. Procesowe możliwości wykorzystywania dowodów nielegalnie uzyskanych	306
4.1. Uwagi ogólne	306
4.2. Dowody pośrednio nielegalne	307
4.3. Wyłączenie dowodu nielegalnie uzyskanego	309
ROZDZIAŁ X. Czynniki procesowe mogące wpływać na zeznania i wyjaśnienia ...	311
1. Uwagi wprowadzające	311
2. Przesłuchanie	313
3. Odczytywanie protokołów wyjaśnień i zeznań	314
4. Konfrontacja	317
5. Eksperyment i wizja	317
6. Inne czynniki wpływające na treść zeznań lub wyjaśnień	320
7. Mediacja	321
ROZDZIAŁ XI. Opiniowanie w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych ...	323
1. Uwagi wprowadzające	323
2. Dopuszczenie dowodu	326
3. Przedmiot opinii	327
4. Zasada bezstronności i obiektywizmu	330
5. Przesłuchanie biegłego	334
6. Opinia pozaprocesowa i jej znaczenie dowodowe	337
7. Ocena opinii	339
ROZDZIAŁ XII. Rekonstrukcja przestępstwa lub wykroczenia drogowego przez biegłego	348
1. Uwagi wprowadzające	348
2. Opinie identyfikujące	349

2.1. Ekspertyza antropologiczna	349
2.2. Opinia biologiczna	350
2.3. Ekspertyza daktyloskopijna	351
2.4. Identyfikacja kierującego pojazdem	353
3. Opinie ujawniające	357
4. Opinia medyczna	357
4.1. Uwagi ogólne	357
4.2. Określenie rodzaju i stopnia obrażeń ciała	358
4.3. Rekonstrukcja wypadku na podstawie śladów biologicznych	359
5. Opinia toksykologiczna – zagadnienia węzłowe	361
6. Inne rodzaje opinii	363
6.1. Uwagi ogólne	363
6.2. Badanie psychotechniczne	363
6.3. Kryminalistyczne badanie żarówek	365
6.4. Badanie ogumienia	366
6.5. Ekspertyza metalograficzna	366
7. Wspomaganie rekonstrukcji danymi zakodowanymi w systemach informatycznych pojazdów	367
7.1. Uwagi ogólne	367
7.2. Ujawnianie dowodów i ich ocena	368
7.3. Dowody z odczytów tachografów oraz zapisów z systemów informatycznych	370
7.4. Uwagi końcowe	373
8. Opinia sądowo-psychiatryczna	374
8.1. Uwagi ogólne	374
8.2. Przesłanki powołania	376
8.3. Postanowienie o powołaniu	378
8.4. Opiniowanie	378
9. Opinia psychologiczna	381
9.1. Uwagi ogólne	381
9.2. Przedmiot opinii	381
9.3. Ocena opinii	383
ROZDZIAŁ XIII. Opinia biegłego do spraw ruchu drogowego i techniki samochodowej	386
1. Uwagi wprowadzające	386
2. Problematyka opiniowania	389
3. Opinia techniczna	390
4. Ogólne założenia opinii	392
5. Ocena materiału badawczego przez biegłego	394
5.1. Notatka informacyjna	394
5.2. Protokół oględzin miejsca wypadku	395
5.3. Szkic miejsca wypadku	395
5.4. Dokumentacja fotograficzna	396
5.5. Protokół oględzin powypadkowych pojazdu	397
6. Zakres opinii	399
7. Przyjęcie założeń do opiniowania	400
8. Dowody osobowe	401
9. Rekonstrukcja zdarzeń z udziałem pieszych	404

10. Rekonstrukcja zderzeń pojazdów	407
11. Opiniowanie zdarzeń z udziałem pojazdów jednośladowych	409
12. Zdarzenia z udziałem pojazdów szynowych	412
13. Zdarzenia drogowe z udziałem zwierzyny	413
13.1. Uwagi ogólne	413
13.2. Czynności na miejscu zdarzenia drogowego z udziałem zwierzyny	414
13.3. Uwagi końcowe	415
14. Komputerowe wspomaganie opinii	416
15. Podsumowanie	418
ROZDZIAŁ XIV. Procesowe konsekwencje braków w postępowaniu dowodowym ...	419
1. Uwagi wprowadzające	419
2. Istotne braki postępowania przygotowawczego	424
3. Niedostatki dowodowe w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji	428
4. Braki dowodowe a zarzuty odwoławcze	429
5. Dopuszczenie dowodów w postępowaniu odwoławczym	432
6. Uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji do ponownego rozpoznania	434
7. Skarga na wyrok sądu odwoławczego	435
8. Niedostatki dowodowe i ich ocena w ramach swobodnej oceny dowodów	437
9. Rzetelność w postępowaniu dowodowym	439
ROZDZIAŁ XV. Problematyka karania sprawców przestępstw i wykroczeń drogowych. Zagadnienia węzłowe	443
1. Uwagi wprowadzające	443
2. Nietrzeźwość	454
3. Ucieczka z miejsca zdarzenia	456
4. Zakaz prowadzenia pojazdów	457
5. Odszkodowanie i zadośćuczynienie	460
6. Orzeczenie świadczenia pieniężnego	462
7. Przyczynienie pokrzywdzonego	463
8. Warunkowe umorzenie postępowania karnego	465
8.1. Uwagi ogólne	465
8.2. Dodatnie przesłanki procesowe	466
8.3. Przesłanki materialne	468
9. Nadzwyczajne złagodzenie kary	469
ROZDZIAŁ XVI. obrońca i pełnomocnik. Podstawowe kierunki działań	472
1. Uwagi wprowadzające	472
2. obrońca i pełnomocnik w postępowaniu przygotowawczym	473
2.1. Uwagi ogólne	473
2.2. Pozycja i rola pełnomocnika w czynnościach niepowtarzalnych	475
2.3. obrońca i pełnomocnik w fazie <i>ad personam</i> postępowania przygotowawczego	479
2.4. Uwagi końcowe	481
3. udział obrońcy i pełnomocnika w postępowaniu przed sądem	483
3.1. Uwagi ogólne	483
3.2. udział w posiedzeniu organizacyjnym	484
3.3. udział obrońcy i pełnomocnika w rozprawie	485
3.4. Uwagi końcowe	486

Spis treści

---

4. Wniosek obrońcy o skazanie bez rozprawy	488
5. Skazanie bez rozprawy wnioskowane przez prokuratora	489
6. Dobrowolne poddanie się karze w trybie art. 387 k.p.k.	491
7. Podsumowanie	493
Wykaz ważniejszej literatury	497

Wykaz skrótów

- Apel.-W-wa** – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
Biul. PK – Biuletyn Prokuratury Krajowej
Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz. U. – Dziennik Ustaw
EKPCz – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- GP** – Gazeta Prawna
GS – Gazeta Sądowa
Inf. Praw. – Informacja Prawnicza
k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.) – uchylone
k.k. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.) – uchylona
k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
k.p.k. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 z późn. zm.) – uchylona
- KRRP** – Krajowa Rada Radców Prawnych
k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm.)
- KZS** – Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
- Legalis** – system informacji prawnej wydawnictwa C.H. Beck
LEX – system informacji prawnej wydawnictwa Wolters Kluwer
MoP – Monitor Prawniczy
M.P. – Monitor Polski
MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- nowela kwietniowa z 2016 r.** – ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437)
NP – Nowe Prawo
NRA – Naczelna Rada Adwokacka

Wykaz skrótów

OSA	- Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNAPIUS	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna
OSNCP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSN(K)	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna
OSNDP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Departamentu Prokuratury
OSNKW	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OSNP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Prokuratury Generalnej
OSNPK	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Prokuratury Krajowej
OSNwSK	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	- Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPİKA	- Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PiP	- Państwo i Prawo
PK	- Problemy Kryminalistyki
PPK	- Przegląd Prawa Karnego
p.r.d.	- ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.)
Prob. Praw.	- Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	- Prokuratura i Prawo
PS	- Przegląd Sądowy
Prz. Pol.	- Przegląd Policyjny
PTMSiK	- Polskie Towarzystwo Medycyny Sądowej i Kryminologii
PWS	- Problemy Wymiaru Sprawiedliwości
SKKiP	- Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
SMO	- Służba MO
SO	- Sąd Okręgowy
WPP	- Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZN ASW	- Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
ZNUJ	- Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Tekstem *pochyłym* zaznaczono przepisy uchylone i nieobowiązujące.

Od Autora

Pierwsze wydanie *Metodyki pracy adwokata w sprawach wypadków drogowych* ukazało się ponad osiem lat temu. Od tego czasu wiele się zmieniło w obowiązującym porządku prawnym. Za zamianami próbowały nadażyć kolejne wydania. Jednak ostatnie regulacje dotyczące dosłownie całego bloku karnego, a zwłaszcza te, które weszły w życie z dniem 1 lipca 2015 r. oraz 15 kwietnia 2016 r., spowodowały konieczność gruntowanego przerezegowania pracy. Dotyczy ona już nie tylko wcześniej bezpośrednio zainteresowanych adwokatów, lecz powinna wzbudzić ciekawość również radców prawnych, którzy zostali dopuszczeni do obrony w sprawach karnych. Ponadto, wiele się zmieniło w judykaturze dotyczącej przestępczości komunikacyjnej, nastąpił rozwój wielu gałęzi nauki, toteż zmieniły się sposoby opiniowania, dotyczące zwłaszcza rekonstrukcji przebiegu przestępstw i wykroczeń drogowych. Pojawiły się, dotychczas niedostrzegane, źródła dowodowe, powstał nowy, doskonalszy sprzęt ujawniający ślady, jak też inne dowody. Za całym tym procesem nie nadążał człowiek, będący niejako „najsłabszym ogniwem” dynamicznego rozwoju motoryzacji, zjawiska społecznego nie do opanowania. Owo „najsłabsze ogniwo” to nie tylko uczestnik ruchu drogowego, ale również prowadzący postępowania w tego rodzaju sprawach, opiniujący biegli, badacze – starający się dociec przyczyny hekatomby tragedii mającej rokrocznie miejsce na polskich drogach, a także prawnicy – oglądający się przede wszystkim na wydzwięk propagandowy, autorzy czasami wręcz nieprawdopodobnych pomysłów, ale niezwykle odporni na zdobycze nauki.

Oddawana do rąk Czytelników książka zasadniczo różni się od pierwowzoru, jak też kolejnych wydań. Po pierwsze, omawia stan prawny na czerwiec 2016 r., co nie było wcale łatwym zadaniem, gdyż nie ukształtowało się jeszcze orzecznictwo oparte na nowych lub zmienionych regulacjach. Niewiele też ukazało się publikacji naukowych odnoszących się do zmian. Zwrócić przy tym trzeba uwagę, że wokół owych zmian występowało, i nadal występuje, wiele kontrowersji eksponujących przede wszystkim występujące niejasności. Podkreślić przy tym należy, że w ciągu niecałych 17 lat procedura karna, jak też prawo karne materialne, ulegały blisko 100 nowelizacjom. Niemniej znowelizowany kodeks karny, kodeks wykroczeń,

kodeks postępowania karnego oraz kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia stanowią zasadniczo kontynuację linii rozwojowej polskiego prawodawstwa karnego z 1969 r., jak też z 1928 r. Powyższe jest o tyle istotne, że praktyka, a także doktryna będą mogły korzystać z dotychczasowego orzecznictwa oraz piśmiennictwa.

Niniejsze opracowanie, poza zagadnieniami karno-materialnymi oraz procesowymi, zostało znacznie wzbogacone o aspekty kryminalistyczne, dotyczące medycyny sądowej, toksykologii i innych gałęzi wiedzy, wielokrotnie możliwej do wykorzystania przez strony procesowe, nie zapominając o sędziach, w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych. Można zatem śmiało powiedzieć, że książka jest opracowaniem interdyscyplinarnym ze zdecydowanym położeniem akcentu na praktykę. Nie jest jednak wolna od rozważań dogmatycznych, dotyczących zwłaszcza kwestii niejasnych czy spornych, w tym zwłaszcza ostatnich zmian wprowadzonych tzw. nowelą kwietniową z 2016 r.

W szesnastu rozdziałach omawia ona zagadnienia zarówno karno-materialne, jak i procesowe dotyczące bardzo specyficznej dziedziny, jaką jest szeroko rozumiana przestępczość komunikacyjna. Akcentuje, i to w wielu miejscach, konieczność fachowego przygotowania osób decydujących się na prowadzenie tego rodzaju spraw, albowiem popełnione przez nie błędy wielokrotnie nie będą możliwe do naprawienia. Oczywiście, nie przedstawia gotowych recept, gdyż każda sprawa jest inna. Wskazuje jednak na konkretne możliwości dowodzenia, ujawniania możliwości wykorzystania konkretnych źródeł dowodowych, które mogą okazać się przydatne dla rekonstrukcji przestępstwa lub wykroczenia drogowego. Autor ma świadomość, że nie każdy zajmujący się tą problematyką będzie miał specjalistyczną wiedzę z różnych dziedzin nauki. Wymagać jednak od niego należy wiedzy dotyczącej możliwości ujawnienia i wykorzystania ważnych źródeł dowodowych. Dlatego też adresatami opracowania nie są wyłącznie adwokaci i radcowie prawni, ale również sędziowie, prokuratorzy, policjanci, biegli, aplikanci, a także studenci zainteresowani tą problematyką. Warto, aby sięgnęli po nią również pracownicy ubezpieczycieli zajmujący się likwidacją szkód komunikacyjnych. Być może okaże się pomocna przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu lub odmowie przyznania odszkodowania.

I jeszcze jedna uwaga. Uważny Czytelnik zapewne dostrzeże znaczącą przewagę organów państwa, zwłaszcza w zakresie ujawniania, gromadzenia oraz interpretacji materiału dowodowego. Inkwizycyjne postępowanie przygotowawcze oraz znacznie ograniczona tzw. nowelą kwietniową z 2016 r. kontradiktoryjność postępowania sądowego wielokrotnie czynią obronę, jak też reprezentowanie pokrzywdzonego, zadaniem trudnym, wymagającym nie tylko szerokiej wiedzy, ale też pomysłowości oraz zdolności przewidywania następstw podjętych działań. Tak więc obrońca i pełnomocnik znaleźli się w mało komfortowej sytuacji, mając niejednokrotnie przeciwko sobie wyspecjalizowany oraz posiadający nieograniczone możliwości aparat

państwowy wsparty poczynaniami polityków, których dewizą stało się zwiększenie represyjności, jak też ograniczanie praw obywatelskich, co uzasadniane jest bałamutnymi stwierdzeniami, że chodziło im o ochronę społeczeństwa przed szerzącą się przestępczością.

W tym miejscu autor pragnie gorąco podziękować Panom inżynierom Tadeuszowi Diupero oraz Markowi Kaniewskiemu za wprowadzenie w arkana opiniowania oraz wiedzy dotyczącej możliwości wykorzystania informacji zakodowanych w systemach informatycznych pojazdów. Osobne podziękowania należą się Panu prof. dr. hab. Brunonowi Hołystowi, prof. dr. hab. Wojciechowi Cieślakowi, prof. dr. hab. Bronisławowi Młodziejowskiemu, prof. dr. hab. Ryszardowi A. Stefańskiemu oraz prof. dr. hab. Edwardowi Skrętowiczowi za wiele wyrozumienia oraz cierpliwości, jak też życzliwości.

Kazimierz J. Pawelec

Warszawa, czerwiec 2016 r.

Rozdział I

Zagadnienia podstawowe w procesie rozpoznania znamion przestępstw i wykroczeń drogowych

1. Uwagi wprowadzające

Przestępstwa drogowe w obowiązującym kodeksie karnym zostały stypizowane podobnie jak w poprzednio obowiązującej ustawie z 1969 r., przenosząc tym samym balast, który nowa ustawa karna odziedziczyła po kodeksie karnym z 1932 r. Przepisem odbiegającym od pozostałych jest przede wszystkim art. 177 k.k. obejmujący głównie z uwagi na częstotliwość przestępstwa kierowców. Swoistością tego przepisu jest odwrócona typowość. Z reguły bowiem typy nieumyślne przestępstw występują jako uprzywilejowane przestępstw umyślnych. W tym konkretnym przypadku jest odwrotnie. Artykuł 177 k.k. typizuje przestępstwo nieumyślne jako podstawowe i wyłączne. Sprawca umyślnego skutku osiągniętego przez naruszenie zasad bezpieczeństwa odpowiadałby na podstawie stosownego przepisu rozdziału XIX k.k. lub z art. 288 k.k.¹ Artykuł 177 k.k. typizuje zatem przestępstwo kierowcy (choć nie tylko) jako nieumyślne i skutkowe. Tradycjonalizm, stanowiący pokłosie kodeksu karnego z 1932 r., znalazł jednak wyraz w przeniesieniu do obowiązującej kodyfikacji karnej funkcji dawnego *art. 215* w odniesieniu do kierowców. Ten spełniający funkcję substytucyjną przepis został wcielony do norm art. 173 i 174 k.k. Przywróciło to aktualność rozważań na temat całej problematyki charakteryzującej *art. 215* k.k. z 1932 r.

Przestępstwo spowodowania katastrofy (art. 173 k.k.) i spowodowania jej bezpośredniego niebezpieczeństwa (art. 174 k.k.) będzie wymagało szczegółowego omówienia, a nastąpi to w dalszej części opracowania. W tym miejscu można jedynie pod-

---

¹ Por. A. Bachrach, *Przestępstwa i wykroczenia drogowe w prawie polskim*, Warszawa 1980, s. 13 i n.; T. Cyprian, *Czy wprowadzić zmiany do rozdziału o przestępstwach komunikacyjnych*, PiP 1963, z. 8-9, s. 347.

kreślić, że obowiązujący kodeks karny ustanowił niejako przestępstwo pełne², do którego znamion należą:

- 1) sprowadzenie stanu bezpośredniego zagrożenia katastrofą;
- 2) wystąpienie realnych elementów katastrofy (art. 173 k.k.).

Oprócz tego ustawodawca wprowadził art. 174 k.k. jako normę dopełniającą (czy subsydiarną), typizującą niepełny wizerunek przestępstwa z art. 173 k.k., gdy zawiera wyłącznie pewne ze wskazanych znamion. Co jednak charakterystyczne, we wskazanych przepisach nie wymieniono naruszenia zasad bezpieczeństwa ruchu, chociaż stanowią one dopełnienie ustawowej istoty czynów³.

Tego rodzaju sytuacja stwarza konieczność omówienia dwóch ważnych problemów, tj. wskazania różnic między katastrofą (art. 173 k.k.) a wypadkiem (art. 177 k.k.), oraz podmiotowości przestępstw z art. 173 i 174 k.k. To, że podmiotem tych przestępstw może być każda osoba, nie wyłączając kierującego jakimkolwiek pojazdem, nie budzi wątpliwości. Dopóki nie było art. 177 k.k., dopóty wykładnię taką dyktowała potrzeba. Skoro jednak przepis ten funkcjonuje od ponad 40 lat, to można, a wręcz należy, pozostawić pełną swobodę działania zdrowego rozsądku, co postaram się wykazać.

Kodeks karny w rozdziale XXI wymienia jeszcze jeden przepis adresowany do kierujących pojazdami. Jest to § 1 art. 178a k.k. ustanawiający odpowiedzialność karną dla kierujących pojazdami w stanie nietrzeźwym oraz pod wpływem środka odurzającego. Nie wdając się w merytoryczną ocenę kryminalizacji tego rodzaju zachowań, należy podnieść, że przepis ten wprost odwołuje się do bezwzględnie obowiązujących zasad bezpieczeństwa statuujących konieczność zachowania sprawności psychomotorycznej, choć zakłóconej wyłącznie alkoholem lub środkami odurzającymi. To zacieśnienie z punktu widzenia reguł bezpieczeństwa nie jest niczym uzasadnione. Wszak pozostawione zostały bez penalizacji tak niebezpieczne zjawiska, jak prowadzenie pojazdu niesprawnego technicznie, przez kierującego skrajnie zmęczonego czy też chorego zażywającego leki osłabiające jego zdolności psychomotoryczne. Czy jednak zagadnienie to, ważne dla bezpieczeństwa drogowego, powinno być zwalczane normą karną? Odpowiedź wydaje się oczywista, że nie. Wystarczą normy administracyjne eliminujące osoby „niebezpieczne” z ruchu drogowego.

Wreszcie przepisy art. 179 i 180 k.k., które mają stanowić gwarancję tego, że do ruchu zostaną dopuszczone sprawne pojazdy oraz sprawni kierujący. Przepisy te także wiążą się bezpośrednio z przestępczością drogową, chociaż ich hipotezy dopuszczają to, że pojazd wcale nie musi znajdować się w ruchu, co jest warunkiem odpowiedzialności na podstawie wskazanych wcześniej przepisów.

---

² Por. A. Bachrach, *Przestępstwa i wykroczenia...*, s. 16.

³ Por. W. Mąciór, *Problem przestępstw nieumyślnych na tle aktualnych wymagań teorii i praktyki*, ZNUJ 1968, z. 35, s. 32.

Poza rozdziałem XXI k.k. znalazł się przepis art. 355 k.k., tzw. wojskowy wypadek komunikacyjny. Przepis ten w dużej mierze jest odbiciem art. 177 k.k., a odrębność dotyczy: podmiotu przestępstwa (tj. żołnierza prowadzącego wojskowy, uzbrojony pojazd mechaniczny), skutku obejmującego również szkodę w mieniu, a także braku wniosku o ściganie w razie zaistnienia lekkiego wypadku⁴.

Zupełnie nowy jest przepis art. 180a k.k. dodany ustawą z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 541 z późn. zm.), a przewidujący karne konsekwencje prowadzenia pojazdu mechanicznego pomimo wydania decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami. Owa regulacja wzbudzała i wzbudza wiele kontrowersji, zwłaszcza w zakresie penalizowania tego rodzaju zachowania. Szczegółowo zostanie omówiona w dalszej części opracowania.

2. Katastrofa w ruchu drogowym

2.1. Uwagi ogólne

Kodeks karny utrzymał pojęcie katastrofy w ruchu lądowym w art. 173 k.k. Katastrofa nie występuje jednak jako zdarzenie grożące potencjalnie, lecz jako fakt obdarzony określonymi przez ustawodawcę skutkami. Ów przepis nie ma jednak monopolistycznego charakteru, jaki miał art. 215 k.k. z 1932 r. Jego rola jest wyjątkowa⁵, albowiem zakłada, że kierujący pojazdem na skutek nieprzestrzegania obowiązujących zasad bezpieczeństwa doprowadził do katastrofy. Ustawodawcy zapewne nie chodziło o to, że katastrofa to suma licznych wypadków drogowych, nawet o tragicznych następstwach. Znane są przypadki zderzeń wielu pojazdów, w których wielu kierowcom można zarzucić nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa. Nie chodzi zapewne o ściganie każdego kierowcy pod zarzutem współsprawstwa katastrofy. Byłaby to solidarna odpowiedzialność wszystkich uczestników za skutki karambolu na drodze. Z kolei indywidualizacja odpowiedzialności jest uwarunkowana wieloma czynnikami, toteż przeprowadzenie tego rodzaju procesu dowodzenia staje się praktycznie niemożliwe.

Artykuł 177 k.k. jest bardziej elastycznym instrumentem określającym odpowiedzialność niż art. 173 k.k. Dlatego zastosowanie art. 173 k.k. do przestępstw

⁴ Szerzej R.A. Stefański, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji. Rozdział XX i XXI kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 120–121.

⁵ Por. A. Bachrach, *Przestępstwa i wykroczenia...*, s. 27. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 10 grudnia 2014 r., II AKa 383/14, LEX nr 1765589, stwierdził, że „Choć nie wynika to wprost z przepisów art. 173 k.k., sprowadzenie katastrofy w ruchu wymaga naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu, które stanowi dopełnienie ustawowych znamion czynu (por. wyrok SA w Lublinie z dnia 18 marca 2008 r., II AKa 56/08, LEX nr 399937).

Kazimierz Pawelec – doktor nauk prawnych; adwokat specjalizujący się w prowadzeniu spraw o wypadki drogowe; wykładowca akademicki; autor kilkunastu książek i wielu artykułów naukowych i popularnonaukowych dotyczących przestępczości komunikacyjnej oraz procesu karnego.

Opracowanie przybliży najważniejsze zagadnienia związane z ustawowymi znamionami przestępstw w komunikacji drogowej oraz z wykroczeniami godzącymi w bezpieczeństwo ruchu drogowego. Autor szczegółowo omawia kwestie dotyczące:

- istoty dowodzenia i ciężaru dowodu,
- inicjatywy dowodowej stron i sądu,
- oceny dowodów,
- procesowych konsekwencji braków w postępowaniu dowodowym.

W publikacji przedstawiono zarówno istotne zagadnienia związane ze sprawowaniem obrony, jak i reprezentowania pokrzywdzonego, poczynając od czynności niepowtarzalnych przez postępowanie przygotowawcze i sądowe, a na postępowaniu odwoławczym kończąc. Poza tym zwrócono uwagę na okoliczności, na które obrońca lub pełnomocnik powinni szczególnie uważać nie tylko w zakresie dowodzenia, ale również rozstrzygnięć o karze.

Książka przeznaczona jest zarówno dla adwokatów, radców prawnych, jak i dla sędziów, prokuratorów, aplikantów, policjantów oraz biegłych.

9788326483950 W04P01

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUEWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-264-8395-0

9 788326 483950